

ESTRATÈGIA DE GÈNERE

2017 - 2021

alterNativa –
Intercanvi amb Pobles Indígenes

Erasmè de Janer, 8, entlo. Local 4,
CP 08001 - Barcelona

(34) 934 431 735

alternativa@alternativa-ong.org

www.alternativa-ong.org

El propòsit de la present estratègia és emmarcar la perspectiva de gènere d'alterNativa, així com orientar les intervencions, projectes, accions que es duen a terme des de l'entitat i proporcionar la direcció i la visió del treball de l'equip tècnic, dels òrgans directius i del treball amb col·laboradors i col·laboradores així com dels projectes e iniciatives conjuntes amb altres entitats e institucions.

Com entenem el gènere des d'alterNativa? Ideari 'Gènere'

L'objectiu d'alterNativa és la promoció i difusió de propostes socials, econòmiques i ambientals alternatives als models hegemònics i homogeneïtzadors de desenvolupament. Per aquest motiu l'entitat dona suport als processos de desenvolupament dels pobles indígenes que contempen la diversitat cultural, la justícia social i la sostenibilitat ambiental.

El treball de l'organització és centra en la cooperació, la recerca, la comunicació i la incidència per l'exercici efectiu dels Drets dels pobles indígenes. Entenem que des del model de societat occidental s'ha generalitzat un model de «dona» que s'ha estès de forma global i que no ha tingut present la construcció que s'ha fet del gènere a diferents contextos històrics i socials. Per tant, si reconeixem els propis models de viure, fer i pensar dels pobles indígenes estem reconeixent l'existència de diverses formes de conceptualitzar i viure el gènere diferents al model hegemònic occidental.

Així doncs entenem que el gènere és una construcció cultural i donem suport a l'apoderament de les dones indígenes perquè aquestes, des de les diverses cos-

movisions, accedeixin al compliment dels seus drets humans i col·lectius com a persones, com a pobles i com a dones.

Des de la perspectiva de diversitat cultural que regeix i orienta la línia de treball d'alterNativa, reconeixem les diferències inherents als processos socioculturals de cada societat. I entenem la diversitat com enriquidora, complementaria i necessària en qualsevol entorn. És a dir, partim des del respecte a la diferència i entenem que aquesta diferència no ha de ser usada com un valor per supeditar unes persones sobre altres en funció dels seus trets diferencials. En definitiva apel·lem a la defensa dels drets humans per aconseguir la igualtat d'oportunitats entre persones i entre les cultures com el principi bàsic e inherent a la diversitat cultural.

Des de l'organització reconeixem i denunciem la representació estereotipada del gènere, la diversitat de les seves formes d'opressió i explotació, les manifestacions multi dimensionals de les desigualtats implícites i la seva legitimació per un sistema patriarcal i etnocèntric.

En aquest context denunciem la triple discriminació que pateixen històricament les dones indígenes, per ser dones, indígenes i viure en situacions de pobresa. En relació a la situació de les dones indígenes a Amèrica Llatina, manquen dades exhaustives i unificades sobre la situació de les dones a tot el continent. Tot i això podem trobar indicadors que apunten una possible foto de la situació de les dones indígenes a Amèrica Llatina.

Segons l'últim informe de Victoria Tauli-Corpuz¹, els pobles indígenes representen el 5% de la població mundial però el 15 % de la població la donaempobrida i d'aquests, més del 33% del total viuen en situació de pobresa extrema a zones rurals procedeixen de comunitats indígenes.

Pel que fa a l'ocupació laboral: 5 de cada 10 dones estan fora del mercat laboral. L'atur femení està 2 punts percentuals per sobre de l'atur masculí.

En relació a aspectes de participació política, 11,7% dels alcaldes electes a Amèrica Llatina són dones i 1 de cada 3 dones no genera ingressos propis².

D'altra banda, l'observatori de drets humans *Social Watch* ha dissenyat l'indicador «Índex d'Equitat de Gènere» per mesurar l'escletxa entre homes i dones en quant a l'educació, activitat econòmica i apoderament polític³. Amb paràmetres del 0 (igualtat nul·la)

al 100 (igualtat perfecte) a Amèrica Llatina l'educació té una mitja entre 0.98, l'apoderament polític del 0,40, l'activitat econòmica el 0.66 i per tant l'índex d'Equitat de Gènere a Amèrica Llatina l'any 2012 va ser del 0,68⁴.

Més enllà d'aquestes dades quantitatives podem afirmar que en el cas de dones indígenes es dona discriminació cultural, política, social i econòmica. Pateixen el menyspreu com a dones ocupant els rols de reproductores i cuidadores de la llar i la família, sense tenir opcions a accedir a una ocupació professional i es troben immerses en un context patriarcal dominador. Simultàniament, com a dones indígenes hi ha hagut un procés d'assimilació cultural del model hegemònic occidental. Per tant, el model de la dona occidental ha estat imposat. Aquesta imposició, junt amb altres factors, respon a un procés històric de desintegració sociocultural que pateixen molts pobles indígenes que han estat desposseïts dels seus recursos i empobrits social, econòmica i culturalment. Ens trobem doncs amb un sostre de vidre que impossibilita el protagonisme de les dones, tant a l'intern de la seva cultura com a l'extern a la societat envolvent. Es des d'aquesta posició que les dones indígenes pateixen una triple discriminació per ser dones, indígenes i per viure en situació de pobresa.

Des d'alterNativa denunciem la violació de drets fonamentals de les dones indígenes en la seva triple dimensió i donem valor a la capacitat d'agència que tenen els pobles indígenes per aconseguir els seus objectius des de la seva pròpia idea de benestar, així com també reconeixem i donem suport a processos d'enfortiment de les capacitats de les dones per garantir la seva participació en condicions d'igualtat en la presa de decisions, l'accés al poder, el control dels recursos i el control sobre elles mateixes.

¹Tauli-Corpuz, V. (2015) Informe de la Relatora Especial sobre los derechos de los pueblos indígenas. Consejo de Derechos Humanos. A/HRC/30/41.

²<http://www.cepal.org/es/infografias>

³<http://www.socialwatch.org/es/node/14380>

⁴<http://www.socialwatch.org/es/node/14384>

Lluites feministes: descolonitzar i despatriarcalitzar Lluites pel territori en defensa de la vida.

De la mateixa manera que sostenim que no existeix un únic model de dona o home, defensem i donem suport a la diversitat de moviments feministes procedents del territori Abya Yala. Aquests moviments sorgeixen per reinterpretar les realitats de la vida històrica i quotidiana de les dones en el món indígena i per tant, qüestionen el discurs homogeneïtzador del feminisme occidental, el qual, emfatitza el dret a la igualtat sense considerar els rols i els valors atribuïts a les dones dins les cosmovisions indígenes.

Des d'alterNativa defensem les lluites que plantegen les pròpies dones indígenes que no necessàriament convergeixen amb el feminisme occidental hegemònic. Lluites com el feminisme comunitari o el feminisme paritari indígena andí, els quals recuperen la memòria d'altres formes de fer feminisme, sorgeixen des de la col·lectivitat i des d'una cosmovisió pròpia donant valor a allò ancestral i simbòlic.

Des de les cosmovisions indígenes es reconeix el rol de les dones com a part fonamental per a la vida i la persistència dels pobles. També es descriu el territori com a mare terra, a la qual se li atorga un valor suprem com a generadora de vida i es respecta les seves necessitats, els seus ritmes, les seves influències. I es manté una posició de respecte i igualtat entre tots els éssers humans, atribuint a tots els éssers un valor consubstancial per a la reproducció de la vida material i

social dels pobles, reconeixent la especificitat dins la globalitat.

Aquests són alguns els elements transversals que estructuren gran part de cosmovisions indígenes, pel que no és casual doncs que les lluites feministes indígenes estiguin vinculades amb la defensa del territori, defensa de la mare terra i defensa de la pròpia identitat. Des de les organitzacions feministes indígenes es denuncia l'opressió econòmica, l'extracció dels recursos naturals, l'apropiació de terres i altres vulneracions de drets del territori. Així mateix per alguns feminismes indígenes, com el feminisme comunitari, els cossos de les dones són el primer territori a preservar.

D'altra banda, des d'aquestes corrents feministes es delimiten dos poders opressors, el sistema patriarcal i el sistema colonial. Es denuncien les formes de patriarcat originari ancestral i de patriarcat colonial. Es reclama la urgència de deconstruir aquests dos sistemes patriarcals amb l'objectiu que les dones siguin subjectes polítics, pensants i actants des d'una visió de pensament emancipatori i alliberador.

Incorporació de la perspectiva de gènere i pobles indígenes al marc de drets

D'altra banda, alterNativa Intercanvi amb Pobles Indígenes, considera indispensable la defensa, promoció i exercici efectiu de drets com a perspectiva i eina fonamental per assolir l'objectiu d'igualtat d'oportunitats.

Des d'aquesta perspectiva entenem el marc de dret com un instrument socialment construït en un marc de relacions internacionals, liderat i estructurat des de la visió d'actors aliats als pobles indígenes i a les dones - els i les quals històricament han estat invisibilitzades, infravalorades en les seves capacitats i tutelades en les seves decisions. És per això que des d'alterNativa reclamem un tracte igualitari i reconeixem la capacitat de lliure determinació de les persones i dels pobles com a subjectes de les seves pròpies decisions i accions. També apel·lem al respecte dels propis sistemes d'autoorganització i decisió dels pobles, per tant reclamem el reconeixement dels sistemes socioculturals dels pobles indígenes entesos com a sistemes dinàmics no fixats per una norma sinó adaptats al context.

Celebrem així la capacitat que atorga el sistema internacional de Drets Humans com a garantia jurídica per tal que les dones i pobles indígenes siguin els actors dels seus sistemes d'organització social, respectant les estructures i els procediments propis amb la legitimitat que li són pròpies.

Des d'aquesta perspectiva, com a organització:

- Partim de les veus de dones i organitzacions indígenes i, especialment, de veus de moviments feministes indígenes que reclamen la despatriarcalització i la descolonització dels sistemes de decisió i organització a nivell intern i extern (polítiques públiques, iniciatives privades i sistemes jurídics).
- Considerem la creixent participació de les dones i els pobles indígenes en les estructures nacionals i internacionals per tal de fer efectives les seves propostes.
- Defensem l'aplicació dels instruments legals internacionals per garantir el compliment de drets de les dones i dels pobles indígenes, emmarcats en dues dimensions fonamentals i complementàries: marc de dret de dones i el marc de dret de pobles indígenes. Sobre aquestes dues dimensions els instruments jurídics fonamentals que guien les nostres actuacions són:
 - Convenció sobre l'Eliminació de totes les Formes de Discriminació Contra la Dona (CEDAW)
 - IV conferència Mundial sobre les Dones (Beijing, 1995)
 - Conveni 169 de la Organització Internacional del Treball (OIT) sobre Pobles Indígenes i Tribals (1989)
 - Declaració de Nacions Unides sobre els Drets dels Pobles Indígenes (2007)
 - Declaració Americana sobre Drets de Pobles indígenes (2016)

Mesures específiques d'implementació de l'Estratègia de Gènere

Emmarcant-nos en el context del sistema de drets internacionals, les mesures que es duen a terme des de l'entitat per garantir l'enfoc de gènere i basat en drets humans (EGiDH) són:

A nivell intern:

- Adoptar el compromís polític de l'entitat i de l'equip tècnic de donar prioritat a la transversalitat de l'enfocament de gènere per tal que estigui garantit en la nostra manera de treballar, actuar i fer.
- Incorporació de l'enfocament de gènere durant els processos de planificació estratègia i programàtica.
- Incorporació de la perspectiva de gènere de manera transversal en la presa de decisions, a tots els nivells i fases d'una intervenció o pràctica institucional.
- Incorporació de llenguatge no sexista en tots els documents, projectes, materials de difusió així com en els projectes, programes i accions.
- Incorporació de l'enfocament d'equitat de gènere en la política de recursos humans.
- Aplicar criteris de selecció basat en competències.
- Promoció de dones a càrrecs de coordinació i direcció.
- Assegurar l'equilibri de gènere en el personal de la nostra oficina.
- Elaborar una estratègia que contempli mesures conciliadores de la vida laboral, personal i familiar.
- Planificar una política equitativa de retribució salarial del personal de l'entitat.
- Formació i reforç de la perspectiva de gènere en l'equip de treball.

A nivell extern

Pel que fa als nostres programes, projectes i accions que duem a terme, les mesures que apliquem per tal de garantir la transversalitat de l'enfocament de gènere són:

- Investigar i analitzar la posició de les dones indígenes dins les seves cultures i cosmovisions.
- Investigar i analitzar els contextos de desigualtat i discriminació de les dones indígenes
- Evidenciar i visibilitat les relacions de desigualtat.
- Realitzar i difondre investigacions i estudis que promoguin debats sobre el paper de les dones indígenes (rols, visions, violacions de drets, aportacions, entre d'altres).
- Reconèixer i atendre la diversitat d'interessos, motivacions i expectatives de les dones en els seus diferents contextos i processos.
- Facilitar la participació, sobretot de dones, en el procés i la presa de decisions.
- Donar suport tècnic i econòmic en el compliment dels compromisos internacionals adoptats en quant a l'equitat de gènere.
- Incorporar la perspectiva de gènere en tot el cicle del projecte, principalment en el disseny, l'execució, la comunicació i l'avaluació.
- Propiciar situacions que fomentin l'apoderament i l'autonomia de les persones i processos generats.
- Potenciar diàlegs, intercanvis, xarxes de suport i aliances estratègiques entre dones.
- Impulsar la creació de taules de coordinacions i concentració amb actors nacionals i amb agències per la promoció d'aliances en temes de gènere.
- Obrir espais de debat sobre les dones, els moviments de dones i les organitzacions indígenes.
- Implementar mesures de seguiment i avaluació amb perspectiva de gènere, principalment: dades desagregades per sexe, implicació d'homes a la formació de gènere i rols de gènere.

Mesures de Gènere a nivell Intern

Coneixement	- Formació i reforç de la perspectiva de gènere en l'equip de treball.
Reconeixement	<ul style="list-style-type: none"> - Adoptar el compromís polític de l'entitat i de l'equip tècnic de donar prioritat a la transversalitat de l'enfocament de gènere per tal que estigui garantit en la nostra manera de treballar, actuar i fer. - Incorporació de la perspectiva de gènere de manera transversal en la presa de decisions, a tots els nivells i fases d'una intervenció o pràctica institucional.
Exercici Efectiu	<ul style="list-style-type: none"> - Incorporació de l'enfocament d'equitat de gènere en la política de recursos humans. - Aplicar criteris de selecció basat en competències. - Promoció de dones a càrrecs de coordinació i direcció. - Assegurar l'equilibri de gènere en el personal de la nostra oficina. - Elaborar una estratègia que contempli mesures conciliadores de la vida laboral, personal i familiar. - Planificar una política equitativa de retribució salarial del personal de l'entitat.
Representació	<ul style="list-style-type: none"> - Incorporació de l'enfocament de gènere durant els processos de planificació estratègia i programàtica. - Incorporació de llenguatge no sexista en tots els documents, projectes, materials de difusió així com en els projectes, programes i accions.

Mesures de Gènere a nivell Extern

Coneixement	<ul style="list-style-type: none"> -Investigar i analitzar la posició de les dones indígenes dins les seves cultures i cosmovisions -Investigar i analitzar els contextos de desigualtat i discriminació de les dones indígenes
Reconeixement	<ul style="list-style-type: none"> -Reconèixer i atendre la diversitat d'interessos, motivacions i expectatives de les dones en els seus diferents contextos i processos. -Evidenciar i visibilitat les relacions de desigualtat. -Realitzar i difondre investigacions i estudis que promoguin debats sobre el paper de les dones indígenes (rols, visions, violacions de drets, aportacions, entre d'altres). -Implementar mesures de seguiment i avaluació amb perspectiva de gènere, principalment: dades desagregades per sexe, implicació d'homes a la formació de gènere i rols de gènere.
Exercici Efectiu	<ul style="list-style-type: none"> - Facilitar la participació, sobretot de dones, en el procés i la presa de decisions. -Donar suport tècnic i econòmic en el compliment dels compromisos internacionals adoptats en quant a l'equitat de gènere. -Propiciar escenaris que fomentin l'apoderament i l'autonomia de les persones i processos generats.
Representació	<ul style="list-style-type: none"> - Potenciar diàlegs, intercanvis, xarxes de suport i aliances estratègiques entre dones. -Impulsar la creació de taules de coordinacions i concentració amb actors nacionals i amb agències per la promoció d'aliances en temes de gènere. -Obrir espais de debat sobre les dones, els moviments de dones i les organitzacions indígenes. -Incorporar la perspectiva de gènere en tot el cicle del projecte, principalment en el disseny, l'execució, la comunicació i l'avaluació.

alterNativa Intercanvi amb Pobles Indígenes

Barcelona, 2017